

SPRAWOZDANIA I RECENZJE

Liturgia Sacra 19 (2013), nr 1, s. 193–204

**Uroczystość nadania godności doktora *honoris causa*
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
ks. prof. Stanisławowi Czerwikowi
i ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu SJ**

(Kraków, 11 czerwca 2013 r.)

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie nadaje od 1990 r. godność doktora *honoris causa* różnym wybitnym osobowościom z kraju i z zagranicy. Do grona dziewiętnastu doktorów dołączyli w tym roku, 11 czerwca, dwaj nowi. Stosowną uchwałą Senatu wspomnianej uczelni zostali nimi ks. prof. dr hab. Stanisław Czerwik i ks. dr Hieronim Fokciński SJ. O fakcie tym warto wspomnieć na łamach naszego czasopisma, ponieważ osoby te wniosły znaczący wkład w rozwój liturgii i hagiografii.

Ks. prof. Stanisław Czerwik jest doskonale znany polskim liturgistom. To on bowiem, po uzyskaniu stopnia doktora teologii w zakresie liturgiki, wrócił z Rzymu do Polski w roku ogłoszenia przez Sobór Watykański II Konstytucji o liturgii świętej, by przez 50 lat brać aktywny udział we wprowadzaniu odnowionej liturgii w naszym kraju. Warto w tym miejscu wspomnieć, że ks. Czerwik jest pierwszym Polakiem, który ukończył studia w zakresie liturgii w nowo utworzonym Instytucie Liturgicznym na *Anselmianum* (1961–1963). To tam mógł studiować teologię liturgii, którą środowisko rzymskich liturgistów wylansowało jako nową dyscyplinę naukową. Ks. prof. Czerwik należy do grona zasłużonych pionierów wprowadzania posoborowej odnowy liturgii w Polsce. Swoją działalność dydaktyczną prowadził

w trzech uczelniach: w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach, w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie oraz Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Ogrom dokonań ks. Czerwika ocenił ks. prof. dr hab. Łukasz Kamykowski z Krakowa (UPJP II) i ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko z Uniwersytetu Opolskiego. Z kolei ks. prof. dr hab. Stefan Koperek z Krakowa (UPJP II) wygłosił laudację dla nowego doktora *honoris causa*. Następnie ks. prof. Czerwik przedstawił wykład zatytułowany *Odnowa liturgii po Soborze Watykańskim II: między zachwytem i rozczarowaniem*. Słuchaczom zaprezentował rys historyczny omawianego problemu, relację między zdrową tradycją i uprawnionym rozwojem liturgii, a także stanowisko Jana Pawła II i kard. Josepha Ratzingera – Benedykta XVI wobec posoborowej reformy liturgii.

W przypadku drugiego doktora *honoris causa* — ks. dra H. Fokcińskiego SJ podkreśla się bowiem nie tylko jego działalność w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych, ale też jego zaangażowanie w pracach Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. To tam przez prawie 20 lat czuwał nad właściwym przygotowaniem materiałów do beatyfikacji i kanonizacji. Pracował przy 3 procesach kanonizacyjnych, 40 beatyfikacyjnych, nad 20 *Positio*, które były do dyskusji dla kardynałów, i 80 *Positio* na poziomie podstawowym. Ten obszar zainteresowań ks. Fokcińskiego znalazł swój wyraz w wyborze tematu wykładu (*Lectio magistralis*), który został wygłoszony. Dotyczył on *Szczególnej formy zgody na kult publiczny. Conferma cultus (potwierdzenie kultu)*. Słuchacze mogli poznać historię praktyki beatyfikacji poprzez zwykle zatwierdzenie istniejącego kultu bez udowodnienia heroicznego cnót danej osoby. Zainteresowanie tym sposobem doprowadzenia do beatyfikacji czy nawet kanonizacji znacząco rośnie, bowiem wiele środowisk ma swoich bohaterów, nawet z odległych stuleci, czczonych od dawna jako „święci” lub „błogosławieni”. Opinie w sprawie nadania godności doktora *honoris causa* ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu SJ przedstawili: ks. prof. dr hab. Jacek Urban oraz ks. prof. dr hab. Ludwik Grzebień SJ. Natomiast laudację dla ks. Fokcińskiego wygłosił ks. dr hab. Józef Wołczański, prof. UPJPII.

Po części oficjalnej istniała możliwość osobistego spotkania i rozmowy z nowymi doktorami, jak również z licznym profesorem obecny na tej podniosłej uroczystości.

Ks. Erwin Mateja

Diakonia między kulturami
**Międzynarodowa konferencja o posłudze stałych diakonów
w społeczeństwach zróżnicowanych kulturowo**

(Velehrad, 13–16 czerwca 2013 r.)

W dniach 13–16 czerwca 2013 r. odbyła się w Velehradzie (Czechy) międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona posłudze stałych diakonów w różnych kulturach świata, zorganizowana przez Międzynarodowe Centrum Stałego Diakonatu w Rottenburg (Niemcy).

Konferencja rozpoczęła się w czwartek 13 czerwca wieczorem od wystąpień powitalnych skierowanych do 123 uczestników reprezentujących stałych diakonów z wszystkich kontynentów świata. Z Polski uczestniczyli: ks. prof. H.J. Sobeczko i niżej podpisany. Otwarcia konferencji dokonał prof. dr Klaus Kießling — prezydent Międzynarodowego Centrum Stałego Diakonatu. Następnie przemówił Stanisław Gregurek, burmistrz Velehradu, a po nim Michał Hegr — dyrektor Gimnazjum Stojanowa w Velehradzie. Pastorskie słowo do uczestników skierował abp Jan Graubner, arcybiskup ołmuniecki.

14 czerwca duchowy program dnia rozpoczęto sprawowaniem Mszy św. pod przewodnictwem dominikanina z Kolumbii, o. Mesa Angelo, który wygłosił do uczestników słowo Boże. Naukowy program konferencji rozpoczął się od wystąpienia diakona mgr-lic. Jaroslava Lormana z Pragi, który przedstawił temat: *Współczesne szanse ewangelizacji w Czeskiej Republice*. Ukazał najpierw historię sekularyzacji w Czechach, wskazując na trzy problemy: małą wartość religii dla mieszkańców kraju, prywatność religii oraz brak zaufania do Kościoła. Szanse nowej ewangelizacji widzi w otwarciu Kościoła na społeczeństwo, dialogu z innymi religiami, nowych propozycjach doświadczenia duchowości chrześcijańskiej, recepcji eklezjologii Soboru Watykańskiego II oraz rzetelnym przedstawieniu historii Kościoła w Czechach. Szczególną rolę w nowej ewangelizacji upatruje w posłudze stałych diakonów.

W drugim referacie prof. dr Klaus Kießling zastanawiał się nad zagadnieniem możliwości misji stałych diakonów we współczesnym, wielokulturowym świecie. Przedstawił działalność i posługę duszpasterską diakonów w różnych krajach i kulturach świata jako soborowe zadanie wypływające z posoborowych dokumentów Kościoła. Ukazał dotychczasowe osiągnięcia i efekty pracy oraz wskazał na nowe misyjne wyzwania stojące przed stałymi diakonami w zróżnicowanych kulturach świata. Mocno zaakcentował misyjny charakter posługi stałych diakonów, która powinna realizować się na drodze dialogu między religiami, inkulturacji oraz troski o ubogich.

Po południu odbywały się spotkania warsztatowe w trzech grupach językowych: niemieckiej, angielskiej i hiszpańskiej, w których prezentowano szczegółowe prob-

lemy działalności stałych diakonów w różnych krajach. Prof. dr Albert Biesinger (Niemcy) przedstawił duszpasterską pracę stałych diakonów w sytuacjach nadzwyczajnych, związanych z wypadkami samochodowymi, nagłymi nieszczęściami i zgonami, które mają miejsce zwłaszcza w niedzielę. Diakoni prawosławni z Łotwy: Skaidrite Gūtmane, Guntis Dislers i Vadim Demchenko przedstawili charytatywnie ukierunkowaną posługę socjalną diakonów w Łotewskim Kościele Prawosławnym. Diakon z Kolumbii, Juan Alvaro Zapata Torres, w swoim wystąpieniu zajął się zagadnieniem posługiwania diakona dla wspólnoty wierzących, ukazując jego charakter, tożsamość i duchowość.

Po spotkaniach warsztatowych w małych grupach roboczych odbyło się spotkanie stałych diakonów delegatów, reprezentujących krajowe stowarzyszenia diakonów. Słowo wprowadzenia do walnego zgromadzenia stałych diakonów wygłosił bp dr Gebhard Fürst — protektor Międzynarodowego Centrum Stałego Diakonu. Na zakończenie zgromadzenia dokonano wyboru nowego zarządu Międzynarodowego Centrum Stałego Diakonu na kolejną kadencję. Prezydentem został ponownie wybrany prof. dr Klaus Kießling, a wiceprezydentami wybrano diakonów z Indii oraz z Południowej Afryki. Ponadto na członków zarządu wybrano diakonów reprezentujących różne kontynenty świata.

W sobotę 15 czerwca Mszy św. przewodniczył i słowo Boże wygłosił bp dr Gebhard Fürst z diecezji Rottenburg–Stuttgart. Pierwszy referat przedstawił diakon Gilbert de Lima z Bombaju, w którym ukazał diakonat w służbie nowej ewangelizacji w pluralistycznym kontekście kulturowym w Indiach. Najpierw odwoływał się do wskazań dokumentów Kościoła, encyklik papieży: Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI, które stanowią eklezjalny fundament dla działalności ewangelizacyjnej i duszpasterskiej Kościoła w Indiach. Następnie wskazał na problemy związane z wielokulturowością i wieloma religiami mieszkańców Indii, które ciągle stawiają nowe wyzwania przed posługą ewangelizacyjną stałym diakonom. Zaprezentował także zaistniałe już dokonania diakonów w Indiach w pracy na poziomie charytatywnym, społecznym, socjalnym, zdrowotnym i duszpasterskim.

Następnie odbyły się ponownie spotkania warsztatowe w różnych grupach językowych, w których omawiano szczegółowe zagadnienia działalności stałych diakonów. Diakon dr Benas Ulevicius z Litwy, dziekan Wydziału Teologii Katolickiej na Uniwersytecie Vytautasa Magnusa, przedstawił posługę duszpasterską diakonów w środowiskach młodzieżowej subkultury na Litwie, ukazując wiele rzeczywistych możliwości dotarcia ewangelicznego przesłania do młodego pokolenia. Diakon Rocky Banz z Indii zajął się problemem zaangażowania stałych diakonów w pracy dla służby zdrowia w archidiecezji Bombaj (Indie). W kolejnej grupie diakoni z Afryki: Greg Garnie z Południowej Afryki i Charles Dube z Zimbabwe prezentowali apostołską postawę diakonów w perspektywie nowej ewangelizacji realizowanej w społeczeństwie międzykulturowym.

Po południu z referatem wystąpił metropolita Preslav Kyrill z Warny i Weliki (Bułgaria), w którym ukazał znaczenie służby socjalnej w Kościele prawosławnym ze szczególnym zaakcentowaniem działalności Bułgarskiego Kościoła Prawosławnego.

Podsumowaniem tego dnia obrad było spotkanie panelowe, na którym dyskutowano o roli diakonów stałych dla rozwoju wiary w społeczeństwach zróżnicowanych kulturowo.

W niedzielę 16 czerwca konferencja naukowa została zakończona uroczystą Mszą św. celebrowaną pod przewodnictwem kard. Dominika Duki, metropolity praskiego, który udzielił uczestnikom pasterskiego błogosławieństwa dla owocnego wypełniania posługi stałego diakona.

Ks. Rudolf Pierskała

Pierwsze święcenia stałych diakonów w diecezji opolskiej

(Góra Św. Anny, 30 czerwca 2013 r.)

Podczas diecezjalnej pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców na Górę św. Anny z diecezji gliwickiej i opolskiej, w niedzielę 30 czerwca 2013 r., biskup opolski Andrzej Czaja udzielił święceń diakonatu pierwszym trzem żonatym mężczyznom: Czesławowi Cebulli (Dąbrowa), Ryszardowi Kłosiowi (Polska Nowa Wieś) i Rudolfowi Sydze (Otmuchów). Kandydaci przed laty ukończyli magisterskie studia teologiczne w Opolu, a w tym roku dwuletnie studia uzupełniające w Diecezjalnym Ośrodku Formacyjnym przy Instytucie Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Biskup Opolski podkreślił historyczny moment sakramentalnego ubogacenia hierarchicznej struktury lokalnego Kościoła. Nowi diakoni będą pomagać w swoich parafiach, zwłaszcza w duszpasterstwie charytatywnym i formacyjnym.

Redakcja

Omówienie nadesłanych książek

LITURGIKA

Agenda liturgiczna. Wydanie nowe i poszerzone, MIĘDZYDIECEZJALNA KOMISJA DS. DUSZPASTERSTWA LITURGICZNEGO I MUZYKI KOŚCIELNEJ DIECEZJI OPOLSKIEJ I GLIWICKIEJ; INSTYTUT LITURGII, MUZYKI I SZTUKI SAKRALNEJ WYDZIAŁU TEologicznego UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO (opr.), Ks. HELMUT JAN SOBECZKO

(red.), Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 2013³, 719 s., ISBN 978-83-7342-353-4.

Agenda liturgiczna dla diecezji opolskiej i gliwickiej jest zbiorem modlitw, nabożeństw i błogosławieństw, które zostały ułożone w duchu soborowej odnowy liturgicznej. Po trzydziestu latach od pierwszego studyjnego wydania *Agendy liturgicznej diecezji opolskiej* (1981) zachodziła potrzeba nowego opracowania. Trzeba było uwzględnić wydane w międzyczasie nowe księgi liturgiczne, zwłaszcza dwutomowe *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów polskich* (Katowice 2004), a także wykorzystać zwyczaje pobożności ludowej tej części diecezji gliwickiej, która przed 1992 r. należała do diecezji katowickiej.

Starano się zachować dotychczasowy format księgi i układ treści pierwszego wydania. Część I uwzględnia Eucharystię, czyli to, co stanowi „źródło i szczyt życia chrześcijańskiego”, dlatego zawiera poza mszalny obrzęd Komunii świętej i różne formy kultu eucharystycznego (s. 14–39). Część II — najobszerniejsza — zawiera nabożeństwa sprawowane w czasie całego roku liturgicznego i z okazji różnych wydarzeń religijnych w parafii; została częściowo poprawiona i uzupełniona o nowe nabożeństwa, np. o paschalną *Drogę Światła-Via lucis* (s. 40–580). Część III obejmuje zestaw najczęściej udzielanych w duszpasterstwie błogosławieństw. Teksty te zostały całkowicie przeredagowane i dostosowane do wyżej wymienionej księgi błogosławieństw (s. 581–682). *Agendę liturgiczną* poprzedza *Przedmowa* biskupów gliwickiego Jana Kopca i opolskiego Andrzeja Czai (s. 5–6) oraz *Wprowadzenie duszpasterskie* (s. 7–13), a kończy *Dodatek muzyczny* (s. 683–692), szczegółowy *Indeks rzeczowy* (s. 693–710), *Wykaz skrótów* (s. 711) i *Spis treści* (713–719).

KRAKOWIAK CZESŁAW, *Sakrament bierzmowania w reformie liturgii II Soboru Watykańskiego* (Prace Wydziału Teologii 154), Lublin: TN KUL 2012, 458 s., ISBN 978-83-7306-556-7.

Prezentowana publikacja dotyczy sakramentu bierzmowania w świetle nauczania II Soboru Watykańskiego i przeprowadzonej z jego inspiracji reformy liturgii tego sakramentu, którego owocem jest pontyfikał *Ordo Confirmationis*, wydany w 1971 r. Szczegółowe zagadnienia obejmują propozycje i uwagi zgłaszane na sobór przez biskupów, dykasterie Kurii Rzymskiej i uczelnie katolickie oraz prace różnych komisji z okresu przygotowań do soboru i w czasie jego trwania (rozdział I). Następnie omówiono dyskusje w auli soborowej nad przygotowanymi przez komisje schematami i przedstawiono ważne wskazania dotyczące reformy liturgii sakramentu bierzmowania zawarte w konstytucjach, dekretach i instrukcjach Kościoła (rozdział II). Ponadto autor prześledził także cały długi proces przygotowania *Ordo Confirmationis* według wskazań konstytucji *Sacrosanctum concilium* i posoborowych instrukcji, wskazując rolę, jaką odgrywały *Consilium* i Kongregacja Kultu Bożego (rozdział III). Prezentując kolejne schematy *De Confirmatione*, autor ukazuje, jak przebiegały prace redakcyjne i jakie były szczegółowe problemy, które

zostały rozwiązane w czasie przygotowania nowej księgi liturgicznej (rozdział IV). Równocześnie przedstawia liturgię sakramentu bierzmowania jako *lex orandi* Kościoła, w której należy widzieć jego *lex credendi*, gdyż zarówno liturgia (rozdział V), jak i teologia sakramentu bierzmowania (rozdział VI) wyznacza *lex agendi*, czyli zasady i formy celebracji tego sakramentu.

KUMALA JANUSZ MIC (red.), *Victimae paschali laudes. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Doktorowi Marianowi Pisarzakowi MIC w 75. rocznicę urodzin*, Licheń Stary: „Salvatoris Mater” 2012, 539 [6] s., ISBN 978-83-60141-79-3.

Listy gratulacyjne: bp Wiesław Alojzy MERING, biskup włocławski, s. 11; kard. Kazimierz NYCZ, metropolita warszawski, s. 12; abp Stanisław BUDZIK, metropolita lubelski, s. 13; abp Henryk HOSER, biskup warszawsko-praski, s. 14; bp Stefan CICHY, biskup legnicki, s. 15; bp Bronisław DEMBOWSKI, Senior, s. 16; ks. Andrzej PAKUŁA MIC, przełożony generalny Zgromadzenia Księży Marianów, s. 17–18; ks. Paweł NAUMOWICZ MIC, przełożony prowincjalny Zgromadzenia Księży Marianów, s. 19–20.

Treść: SKWIERCZYŃSKI Antoni, *Droga życiowa i naukowa Księdza Doktora Mariana Pisarzaka MIC*, s. 21–25; ZACHARA Maciej, *Charakterystyka dorobku naukowego ks. dra Mariana Pisarzaka MIC*, s. 27–50; KUMALA Janusz, *Publikacje naukowe i popularne ks. dra Mariana Pisarzaka MIC*, s. 51–68; GREGER Piotr, *Duchowość liturgiczna*, s. 69–86; SKROK Dariusz, *Liturgia źródłem duchowości chrześcijańskiej i centrum życia parafii*, s. 87–100; MIAZEK Jan, *Bogactwo świętości przeżywane w liturgii*, s. 101–114; CZERWIK Stanisław, *Eucharystia — misterium paschalnej przemiany*, s. 115–136; ROJEWSKI Andrzej, *Eucharystia i tożsamość Kościoła w tekstach Nowego Testamentu*, s. 137–154; KULBACKI Piotr, *Sakrament pokuty i pojednania w przywracaniu i pielęgnowaniu chrześcijańskiej wolności*, s. 155–171; KWIATKOWSKI Dariusz, *Obrzęd pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem*, s. 173–201; KRAKOWIAK Czesław, *Koncelebracja liturgii sakramentów świętych*, s. 203–229; KAPROŃ Kasper M., *J. Ludovico Bertonio — „Krótki wykład na temat sakramentów”*, s. 231–269; MACIUKIEWICZ Maciej, *„Communio Sanctorum” w celebracji Misterium Chrystusa. Analiza liturgiczno-teologiczna „Ordo Exsequiarum”*, s. 271–294; BAĆ Tomasz, *Chrześcijańska lektura psalmów w liturgii na przykładzie psalmodii „Godziny czytań”*, s. 295–317; STEFAŃSKI Jerzy, *Nowa antologia hymnów brewiarzowych w reformie Soboru Watykańskiego II. Kwestie redakcyjne*, s. 319–344; HOINKIS Andrzej, *Łacińsko-polskie „Collectio rituum” (1963) — jutrzienka posoborowej reformy liturgicznej w Polsce*, s. 345–357; BRZEZIŃSKI Daniel, *Sakramentalny charakter roku liturgicznego w ujęciu Piusa Parscha*, s. 359–371; BARTOCHA Waldemar, *Dni modlitw o urodzaje w liturgii średniowiecznej*, s. 373–386; MATWIEJUK Kazimierz, *Mistagogia liturgiczna w Kościele w średniowieczu*, s. 387–412; JANIEC Zdzisław, *Macierzyńskie pośrednictwo Maryi w tekstach formularza „Najświętsza Maryja Panna Królowa*

pokoju (ze Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie)”, s. 413–427; KOPEREK Stefan, SKÓRA Zbigniew, *Ad Christum per Mariam. Maryja w duchowości zmartwychwstańców*, s. 429–445; MACIASZEK Paweł, *Wychowawca chrześcijański w świetle kolekty „Mszy o wychowawcach”*, s. 447–462; KOBUS Zbigniew, *Tytuł kościoła w znaczeniu liturgiczno-teologicznym*, s. 463–476; CELARY Ireneusz, *Duszpasterstwo mistagogiczne, jako odpowiedź Kościoła na laicyzację świąt i zwyczajów chrześcijańskich w Polsce po roku 1989*, s. 477–501; ZIEMBICKI Waldemar, *Ziemia Kłodzka — Kraina Pana Boga*, s. 503–524; KUMALA Janusz, *Licheńska Bazylika jako wotum Narodu — przesłaniem nadziei*, s. 525–539; *Wykaz skrótów*, s. 541.

MATWIEJUK KAZIMIERZ, *Liturgiczna celebrowanie zbawczych ingerencji Boga*, Ząbki: „Apostolicum” 2012, 278 s., ISBN 978-83-912013-3-6.

Historia narodu wybranego jest naznaczona wieloma ingerencjami Boga. Jego historyczne działania stanowią treść liturgii, którą ten naród celebrowanie. W czynnościach świętych na mocy anamnezy doświadczają on miłosiernej troski Pana okazanej przy wyprowadzeniu z niewoli egipskiej, aby dać mu ziemię, którą obiecał praojcom. Te zbawcze ingerencje Boga były komemorowane w liturgii świątynnej, synagogalnej i domowej (rozdział I) oraz w świętach żydowskich (rozdział II). Zbawcze ingerencje Boga dokonane w Nowym testamencie są celebrowane w liturgii Kościoła. W historii Kościoła ukształtowały się liczne rytury i obrządku liturgiczne, zwane też liturgiami, które są sposobami celebrowanie jedyne i niepowtarzalne misterium zbawienia (rozdział III). Ponadto zaprezentowano mszalne celebrowanie zbawczych ingerencji Chrystusa w liturgii rzymskiej (rozdział IV) i ambrożyjskiej (rozdział V).

MIECZKOWSKI JANUSZ, NOWAKOWSKI PRZEMYSŁAW CM (red.), *Powrót do źródeł. Metodologia i teologia w badaniach źródeł liturgicznych* (Ad Fontes Liturgicos 1), Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2012, 142 s., ISBN 978-83-7438-313-4.

Treść: NOWAKOWSKI Przemysław, *Wprowadzenie*, s. 5–7; MOJZEŠ Marcel, *Działanie Boże — źródło liturgii par excellence*, s. 9–19; SZAMAŃKO Taras, *Źródła liturgiczne w postaci tekstów cyrylicyckich. Osobliwości i metodologia badań*, s. 21–29; MATEJA Erwin, *Ks. Wacława Schenka badania nad wrocławskimi rękopisami liturgicznymi*, s. 31–40; TYMO Maksym, *Bizantyjska hymnografia liturgiczna jako źródło teologiczne*, s. 41–50; SOBECZKO Helmut J., „*Liber ordinarius*” jako źródło do badań nad liturgią przedtrydencką, s. 51–73; FEDOROWICZ Szymon, *Wawelskie kolektarze jako źródło poznania liturgii katedralnej w XVI wieku*, s. 75–87; BOHÁČ Vojtech, *Najstaršie liturgické knihy gréckokatolíkov na Slovensku*, s. 89–105; GLEVAŇÁK Michal, *Wielkie Wydanie Zebrane opublikowane w 1866 r. przez Józefa Gaganca, biskupa preszowskiego, oraz znaczenie historyczne tego dzieła dla życia liturgicznego Kościoła greckokatolickiego w ówczesnej Monarchii Austro-Węgierskiej*, s. 107–128; RUDEJKO Wasyl, *Проби реформ літургійних структур Часослова у словянських церквах візантійської традиції у XX столітті*, s. 129–139.

NOWAK JACEK SAC, PIĘTKA ANDRZEJ SAC (opr.), *Mszalik z czytaniem na cały rok*, Poznań: „Pallottinum” 2012, [24] 655 [1528*] s., ISBN 978-83-7014-675-7.

Treść: **Mszal Rzymski**: *Wprowadzenie*, s. [5]; *Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych*, s. [6]; *Kalendarz diecezji polskich*, s. [7–23]; *Tabela świąt ruchomych*, s. [24]; *Msze roku liturgicznego*, s. 1–251; *Obrzędy Mszy świętej*, s. 252–343; *Msze własne o świętych*, s. 344–581; *Msze wspólne*, s. 582–605; *Msze obrzędowe*, s. 606–613; *Msze i modlitwy w różnych potrzebach*, s. 614–635; *Msze wotywny*, s. 636–643; *Msze za zmarłych*, s. 644–652; *Dodatek*, s. 653–655; **Lekcjonarz mszalny**: *Skróty biblijne*, s. 3*–4*; *Tabele*, s. 5*–10*; *Okres Adwentu*, s. 11*–76*; *Okres Narodzenia Pańskiego*, s. 77*–130*; *Okres Wielkiego Postu*, s. 131*–268*; *Święte Triduum Paschalne*, s. 269*–276*; *Okres Wielkanocny*, s. 277*–412*; *Okres Zwykły*, s. 413*–1176*; *Uroczystości Pańskie w Okresie Zwykłym*, s. 1177*–1196*; *Czytania w Mszach o świętych*, s. 1197*–1430*; *Czytania wspólne*, s. 1431*–1458*; *Czytania w Mszach obrzędowych*, s. 1459*–1464*; *Czytania w Mszach okolicznościowych*, s. 1465*–1496*; *Czytania w Mszach wotywnych*, s. 1497*–1508*; *Czytania w Mszach za zmarłych*, s. 1509*–1520*.

ŚWIERZAWSKI WACŁAW JÓZEF BP, BOGUNIOWSKI JÓZEF SDS, KOPEREK STEFAN CR, SIELEPIN ADELAJDA CHR (red.), *Msza święta (Mysterium Christi. Podręcznik Liturgiki Ogólnej i Szczegółowej 3)*, Kraków – Zawichost: Ośrodek Formacji Liturgicznej, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2012, 432 s., ISBN 978-83-257-0486-5.

Treść: ŚWIERZAWSKI Wacław J. bp, *Słowo wprowadzające do wydania drugiego*, s. 9–11; SIELEPIN Adelajda CHR, *Wstęp*, s. 13–14; ŚWIERZAWSKI Wacław J. bp, *Wprowadzenie do pierwszego wydania*, s. 15–18; JANKOWSKI Augustyn OSB, *Eucharystia Nową Paschą*, s. 19–35; KOPEREK Stefan, *Rys historyczny rozwoju liturgii mszalne*, s. 37–78; CICHY Stefan, *Teologia Eucharystii*, s. 79–120; ŚWIERZAWSKI Wacław J. bp, *Mysterium Eucharystii i mistyka eucharystyczna*, s. 121–160; RAK Romuald, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, s. 161–190; MARGAŃSKI Bolesław, *Celebracja Mszy świętej w świetle odnowionego Mszału rzymskiego (wierność przepisom a możliwości twórcze kapłana)*, s. 191–205; SINKA Tarsycjusz, *Podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym*, s. 207–232; REGINEK Antoni, *Śpiewy mszalne*, s. 233–245; BOGUNIOWSKI Józef W., *Aspersja niedzielna w rozwoju historycznym*, s. 247–261; JANICKI Jan, *Obrzędy liturgii Mszy Świętej*, s. 263–305; CZERWIK Stanisław, *Modlitwa eucharystyczna*, s. 307–352; SROKA Józef, *Obrzęd Komunii*, s. 353–377; MARGAŃSKI Bolesław, *Msza Święta dla dzieci*, s. 379–391; BOMBA Władysław, *Kult Eucharystii poza Mszą Świętą*, s. 393–420; *Noty o autorach*, s. 421–424.

ŚWIERZAWSKI WACŁAW JÓZEF BP, SIELEPIN ADELAJDA CHR (red.), *Fundamentalne rzeczywistości liturgii (Mysterium Christi. Podręcznik Liturgiki Ogólnej i Szczegółowej 1)*, Kraków – Zawichost: Ośrodek Formacji Liturgicznej, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2012, 375 s., ISBN 978-83-257-0386-8.

Treść: ŚWIERZAWSKI Waclaw J., *Słowo wprowadzające do serii Mysterium Christi*, 5–15; SIELEPIN Adelajda CHR, *Wstęp*, s. 17–18; CZERWIK Stanisław, *Wprowadzenie do Konstytucji o liturgii świętej*, s. 19–52; ŚWIERZAWSKI Waclaw J. bp, *Liturgia uobecnienia i odsłania misterium Chrystusa i Kościoła*, s. 53–82; FILIPOWICZ Krzysztof, *Dialog, struktura responsoryczna liturgii, święta wymiana*, s. 83–96; ŚWIERZAWSKI Waclaw J. bp, *Obecność Chrystusa w liturgii Kościoła: jedno Misterium i misteria życia Jezusa*, s. 97–117; NADOLSKI Bogusław, *Obecny i działający w liturgii Chrystus — Głowa mistycznego Ciała — Kościoła*, s. 119–133; ŚWIERZAWSKI Waclaw J. bp, *Duch Święty wobec misterium Chrystusa w sprawowaniu liturgii*, s. 135–152; NOWAKOWSKI Przemysław, *Anamneza eucharystyczna jako realizacja obecności Chrystusa dla nas według biskupa Waclawa Świerzawskiego*, s. 153–164; CZERWIK Stanisław, *Zgromadzenie liturgiczne i pełnione w nim funkcje*, s. 165–192; PIERSKAŁA Rudolf, *Psalm responsoryjny w posoborowej reformie liturgicznej*, s. 193–203; PARTYKA Waldemar, *Chorał jako śpiew własny liturgii rzymskiej*, s. 205–215; ŚWIERZAWSKI Waclaw J. bp, *Milczenie w liturgii*, s. 217–238; MATWIEJUK Kazimierz, *Symbol w liturgii*, s. 239–251; WIT Zbigniew, *Ołtarz we współczesnej liturgii*, s. 253–268; ROJEWSKI Andrzej, *Symbolika światła w liturgii*, s. 269–301; MATEJA Erwin, *Znaczenie szat w liturgii*, s. 303–312; NYGA Jerzy, *Wystrój kościoła a liturgia*, s. 313–323; PLESKACZEWSKA Anna, *Pojęcie liturgii i nabożeństw*, s. 325–333; NOWAK Jacek, *Kult Matki Bożej w liturgii*, s. 335–350; ŻĄDŁO Andrzej, *Teologiczne uzasadnienie kultu oddawanego świętym w Kościele*, s. 351–370; *Noty o autorach*, s. 371–373.

WALEŃDZIK PIOTR, *Miejsce liturgii w nauczaniu pasterskim Kardynała Stefana Wyszyńskiego* (Warszawskie Studia Teologiczne. Nowa Seria Wydawnicza Rozprawy Naukowe 8), Warszawa: Wydaw. Archidiecezji Warszawskiej 2012, 295 s., ISBN 978-83-87989-55-2.

Publikacja została podzielona na cztery rozdziały, które mają na celu opisać w sposób systematyczny tematykę i treść prezentowanych w nauczaniu prymasa Wyszyńskiego zagadnień liturgicznych. Pierwszy i drugi rozdział mają charakter historyczno-teologiczny, natomiast trzeci i czwarty charakter teologiczno-duszpasterski, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu liturgii na duchowość chrześcijańską.

W rozdziale pierwszym ukazano wydarzenia, które miały zasadniczy wpływ na kształtowanie się sposobu myślenia o liturgii i jej pojmowania przez kleryka i księdza Stefana Wyszyńskiego. Drugi rozdział prezentuje wkład Księdza Prymasa w prace Soboru Watykańskiego II nad konstytucją o liturgii. Następnie w trzecim rozdziale przedstawiono zagadnienia roku liturgicznego, liturgii godzin oraz poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę świątyni i konsekracji kościoła i ołtarza. W ostatnim rozdziale podjęto refleksję nad liturgią sakramentu chrztu, Eucharystii i święceń.

MUZYKA

HUDEK WIESŁAW, *O śpiewie. Felietony radiowe*, Katowice: Drukarnia Archidiecezjalna w Katowicach 2012, ss. 119, ISBN 978-83-7593-166-2.

Nie jest zaskoczeniem dla grona osób znających bliżej ks. dra Wiesława Hudka kolejna z jego publikacji poświęconych muzyce w liturgii. „*O śpiewie. Felietony radiowe*” jest już trzecim tomem jego radiowych audycji, prezentowanych w cyklu „U progu dnia”, popularyzujących zamyślenie do liturgii, muzyki kościelnej oraz szeroko pojętej kultury chrześcijańskiej. Ks. Hudek, będąc felietonistą Radia Katowice, z nieprzejednanym uporem zapoznaje słuchaczy z liturgią i muzyką liturgiczną, dokonując w tym względzie ciągłej interioryzacji soborowej wykładni.

Felietony radiowe „*O śpiewie*” są dwuczęściowym cyklem rozważań o muzyce liturgicznej i pieśniach kościelnych. Autor ukazuje najpierw teologiczną głębię muzyki liturgicznej, jej wielorakie funkcje oraz wybrane działy pieśni (cz. I), by przywrócić jej właściwe miejsce w obszarze pieśni kościelnych (cz. II). Przybliżając wybrane pieśni, umiejętnie wtajemnicza czytelnika w ich rys historyczny, piękno i wydźwięk teologiczny. Opracowanie to świetnie komponuje się w Rok Wiary, wskazując, iż wiara powinna znaleźć swoje miejsce również w muzyce, gdzie „następuje nie tylko wcielenie słowa, ale i uduchowanie ciała” (P. GREGER, *Słowo wstępne*, s. 4).

Książka podzielona jest na dwie części. Treść części I nosi tytuł *Muzyka liturgiczna w życiu* i składa się dwudziestu pięciu następujących felietonów: *O muzyce liturgicznej; O funkcji wspólnotowości; O funkcji kerygmatycznej; O funkcji medytacyjnej; O funkcji ozdobnej; O pieśniach pokutnych; O pieśniach pasyjnych; O Exsultet; Pieśń ku czci bł. Jana Pawła II; O pieśniach wielkanocnych; O pieśniach Maryjnych; O pieśniach eucharystycznych; O pieśniach ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa; O śpiewie na wejście; Zaproszenie na V. festiwal Fide et Amore; O śpiewie na przygotowanie darów; O śpiewie na Komunię; O śpiewie na uwielbienie; O śpiewie na zakończenie; Kyrie; Gloria; Credo; Sanctus; Agnus Dei; O pieśniach adwentowych. Z kolei poszczególne felietony części II, zatytułowanej *Pieśni kościelne*, noszą tytuły wybranych przez Autora pieśni kościelnych: *Anioł pasterzom mówił; Złącz Panie miłujących Cię; W majestacie na niebieskim tronie; Posypmy głowy popiołem; Bliskie jest Królestwo Boże; Szczęśliwy, kto sobie Patrona; Litanie ku czci bł. Jana Pawła II; Bądź uwielbiony miłosierny Boże; Kapłanów swoich dał nam Bóg; Wielki Boże patrząc z góry; Weź w swą opiekę nasz Kościół święty; Bądź pozdrowione, Serce mego Pana; Zwiastun wschodzącego słońca; Ty wszechmocny Panie; Zaproszenie na VI. festiwal Fide et Amore; Pójdź do Jezusa; Pomnij, o Najświętsza Panno Maryjo; Panie pragnienia ludzkich serc; Ty, Boże, wszystko wiesz; Pieśń nad pieśniami; Głoś Imię Pana; Kościół to nie tylko dom; O virga ac diadema; Bóg nad swym ludem; Oto Pan Bóg przyjdzie; Grzechem Adama ludzie uwikłani.**

Monografia dedykowana jest Księdzu Profesorowi Doktorowi Habilitowanemu Zbigniewowi Witowi z okazji jego Złotego Jubileuszu Kapłaństwa. Otwiera ją *Słowo wstępne* bpa Piotra Gregera, biskupa pomocniczego Diecezji Bielsko-Zywieckiej, w którym hierarcha podkreśla, iż Autor publikacji „prowadzi czytelnika blisko największych tajemnic naszej wiary, pomagając je przeżywać. Zmusza do tego, aby się zatrzymać i pomyśleć o tym, jak bardzo Bóg nas umiłował”.

Lektura, a raczej medytacja opublikowanych felietonów radiowych sprawia prawdziwą przyjemność. Ich Autor, poprzez swój giętki i nasycony na ile to konieczne specjalistyczną terminologią język, umożliwia czytelnikowi swobodne poruszanie się w niełatwych przecież obszarach. Książka ta jest więc kolejnym krokiem naprzód, by coraz bardziej rozbudzać świadomość liturgiczną i muzyczną Ludu Bożego. Ks. Hudek, będąc jednocześnie i muzykologiem i liturgistą, w sposób kompetentny, bez uszczerbku dla którejś z dyscyplin naukowych pokazuje, w jaki sposób liturgia i muzyka mają być elementami konstytutywnymi świętych obrzędów. Dlatego z tym większą radością należy przyjąć tę publikację i polecić ją zwłaszcza tym, którzy nadal widzą albo raczej chcą widzieć rozdźwięk pomiędzy liturgią i muzyką. Wystawiając Autorowi i pracy, jaką wykonał, ocenę maksymalnie najwyższą, z pełną satysfakcją rekomenduję ją wszystkim zatroskanym o piękno liturgii.

Ks. Piotr Wiśniewski